

Egyik apám gyakorta azt mondta: 'Nem engedhetem meg magamnak.' A másik megtiltotta, hogy ezt a kifejezést használjuk. Ragaszkodott hozzá, hogy így fogalmazunk: 'Hogyan engedhetem meg magamnak?' Az egyik feladásra készlet, a másik elgondolkodtat. Az egyik apám azt tanácsolta: 'Tanulj szorgalmasan, és akkor majd elhelyezkedhetsz egy jó cégnél.' A másik azt mondta: 'Tanulj szorgalmasan, és akkor majd vehetsz magadnak egy jó céget.' Az egyik azt állította: 'Ha pénzről van szó, légy óvatos, ne kockáztass.' A másik arra tanított: 'Tanuld meg kezelni a kockázatot.' Mindkét apám kifizette a számláit, de az egyik elsőnek fizetett, a másik utolsóként. Az egyik apám küszködött, hogy megtakarítson pár dollárt. A másik egyszerűen befektetéseket hozott létre. Az egyik apám megtanított, hogyan kell hatásos önéletrajzt írni, hogy jó álláshoz jussak. A másik megtanított, hogyan kell hatásos üzleti és pénzügyi terveket írni, hogy munkahelyeket teremtsék.

Kár, hogy az előadásmódon nem egyszer érződik, ezt a könyvet amerikaiak írták amerikaiaknak. Közgazdasági tankönyvnek sem ajánlható – legalábbis némelyik állításának igazsága meglehetősen kétséges. Mindez azonban nem von le a benne sorakozó sok hasznos és tanulságos gondolat értékéből. Igen hasznos segítségül szolgálhat mind a pozitív gondolkodáshoz, mind az önismerethez.

O. P.

Winston S. Churchill

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ

Európa Könyvkiadó, 1999

A második világháború kétségtelenül a XX. század leginkább meghatározó jelentőségű eseménye. Egész világunk, Földünk egész világgazdasági és geopolitikai berendezkedése igen nagy mértékben magán viseli és jelentős része még sokáig szenvedni fogja a hatásait és következményeit. Különösen elmondhatják ezt egyrészt Közép-Kelet Európa népei,

másrészt mindazok a népek, nemzetek, amelyeket a nagyhatalmak akarata, ill. tehetetlensége a hajdani 'béketábor' kényszerű részeseivé tett. Kevés olyan ember élhet a Földön, akinek az élete, sorsa alakulására nincsenek hatással ennek a háborúnak a következményei. Ezért kétségtelen, hogy aki nem ismeri a második világháború történetét és azokat az előzményeket, amelyek a kitöréséhez vezettek, az nem értheti meg a világot, amelyben ma élünk, korunk geopolitikai és társadalmi viszonyait. És igaz az is, hogy nagyon szerencsés, aki csak történelemként tanulja e háborút, nem érzi annak hatásait a saját életében, és nem is hordja azt az idegeiben, vagy legalább a tudatalattijában.

Úgy mondják, a történelmet mindig az éppen hatalmon levők írják. Akié a jelen, az birtokolhatja a múltat. Ez ugyan nyilvánvalóan csak a hivatalos történelemre áll, de tény, hogy mielőtt hitelt adunk az elbeszélésnek, jó megnézni, hogy ki is az elbeszélő.

Jelen esetben Sir Winston Leonard Spencer Churchill. Kétségtelenül a huszadik század egyik legnagyobb hatású államférfiúja. Az ebben leghitelesebb forrás, az Encyclopedia Britannica tömör meghatározása szerint brit államférfi, szónok és író, aki kétszer volt miniszterelnök, és aki a második világháború alatt mozgósította a brit nemzetet, és hazáját a vereség pereméről a győzelemre vezette.

Családi háttere két, egymástól igen különböző világhoz köti. Az egyik a brit történelmi háttér és hagyomány: apai ágon egyenes leszármazottja a XIV. Lajos francia király ellen vívott háborúk brit hőseinek. Malborough első hercegének, apja, Lord Randolph Churchill pedig maga is kiemelkedő konzervatív politikus volt. Anyai nagyapja viszont new-yorki pénzember és a lóverseny szenvedélyes híve. Churchill mindezt úgy összegezte, hogy félig amerikainak, de egészen britnek tekinti magát.

Hosszú élete során igen változatos pályát futott be. Tisztviskolat végzett és a 4. Hussars alakulatnál szolgált.

Már tiszt korában újságíróként is dolgozni kezdett. Tudósított Kuba Spanyolországgal vívott függetlenségi háborújáról – a helyszínről –, katonai szolgálata során Indiából, katonaként és egyúttal tudósítóként ott volt Lord Kitchener nilusi expedíciós seregében, és tudósított a híreshírhedt búr háborúból. Íróként is igen teljes teljesítményt nyújtott. Írt történelmi és irodalmi műveket, a második világháború történetéről szóló átfogó és terjedelmes művéért pedig 1953-ban megkapta az irodalmi Nobel-díjat. Ebből készült ez a könyv.

Churchill nem csak nézte és tanulmányozta, mégcsak nem is csupán végigélte a történelmet, amelyről itt ír, hanem igen jelentős részben csinálta is azt. Már abban a húszéves időszakban, amely valójában kényszerpályára helyezte és lényegében elkerülhetetlenné tette a második világháború kitörését, sőt már azt megelőző években is aktív részesként ott volt az egyik legfontosabb boszorkánykonyhában, ahol a világ sorsát formálták. Műve így kétségtelenül kitűnően megalapozott és feltétlenül hiteles történelem, egyben pedig gazdag és átfogó korrajz a XX. század nagy részéről. Benne Churchill igen sok eredeti dokumentumot is bemutat, ezzel is növelve az elmondottak történelmi pontosságát.

E mű azzal is kiválik a történelmi írássok közül, hogy betekintést enged a világpolitika egyik valódi alakítójának szemléletébe, gondolkodásmódjába. Jellemző erre, ahogyan Churchill a brit birodalom további sorsát igen nagy mértékben meghatározó 1940-es „angliai csatáról” ír. „Egyetértettünk, hogy minden a légi csata kimenetelétől függ. „A németek azt is találgatták, vajon a brit nép képes-e helytállni a légitámogatásokkal szemben, ...vagy összeomlik, és fegyverletételre kényszeríti Őfelsége kormányát. Nekem egy percre sem volt ellenemre a közeledő erőpróba.” Ez azonban nem jelenti, hogy kereste, élvezte a háborút. Ellenkezőleg, pályafutása során állandóan azt hangoztatta, hogy az államférfiúi hivatás legfőbb célja megállítani a háborút. Churchill

megfontoltan, de elszántan szembenézett a realitással. Amint e művében elmondja: „Június 9-én a következőket írtam Smutsnak: „Nem látok más kiutat, mint hogy Hitler megtámadjon bennünket, és így elpusztítsa a légierjét”¹. Az angliai csata Nagy-Britannia nagyon sok vérrel megfizetett, de fényes győzelmét hozta.

Igazán az kompetens a történelmet elemezni és értékelni, aki maga is az irányítók között volt részese annak, vagy hasonló folyamatoknak. Churchill államférfiként szerzett élményei, tapasztalatai és ismeretei nagyon alkalmas alapot teremtettek ahhoz, hogy képes legyen valóban mélyreható, a lényegre tapintó és a nagy összefüggéseket jól láttató elemzést készíteni a második világháborúról, annak okairól és azokról az erőkről, amelyek számottevő szerepet játszottak ennek az egész világot megrengető konfliktusnak a kialakulásában és végbemenetelésében. Számos fontos posztpon szolgált. Többször megélte a bukást is, márpedig az az elmélyült elemzés egyik igen fontos indítéka. 26 éves korában már konzervatív parlamenti képviselő, 31 évesen gyarmatügyi helyettes államtitkárrá emelkedik. 34 éves, midőn az Ipari és Kereskedelmi Tanács¹ elnöke lesz. Vezetésével létrehozzák a minimál bérek

meghatározására jogosult szakmai tanácsokat, valamint a munkanélküliség csökkentését szolgáló állami munkaközvetítőket. Kulcsfontosságú tárcánál szerez felsőfokú tapasztalatokat: 36 évesen belügy-miniszter és 37 midőn az Admirális Első Lordja. 1919 és 1921 között had- és légügyi miniszter, 1924 és 1929 között pénzügy-miniszter. Pályája ugyanakkor bizonyoság arra is, hogy minden bizonnyal a politikusoknak ahhoz a talán ritkább fajtájához tartozott, akik az eszméikhez választanak pártot, nem pedig a párthoz eszmét.

A Nagy-Britanniára nehezedő német fenyegetés árnyékában a birodalom megvédésére 1940. májusában koalíciós kormányt hoz létre, amelyben a miniszterelnök és a honvédelmi miniszter feladatát is ellátja. Benne megvolt a töretlen elszántság a győzelemig való harcra – és a bátorság, hogy választóinak „csak vért és könnyeket” ígérjen. Kormányának lehetőségeit, céljainak megvalósítását ugyanakkor igen jelentősen korlátozta, hogy a háborús terhek viselése meghaladta az ország erejét, és ez nagy mértékben függővé tette az Egyesült Államoktól. Churchill e művében fejezetet szentel az ún. kölcsönbérleti szerződésnek, amely megteremtette a jogi kereteket ahhoz, hogy az USA fegyvereket és egyéb

eszközöket szállítson a szövetségeseinek. Mindezért viszont a kormányának és országának úgy kellett manővereznie, hogy ne kerüljön valóban éles ellentétbe a gazdag szövetségessel.

Churchill az angol kormány fejeként vett részt a teheráni, a jaltai és a potsdami konferenciákon, és bizonyos értékelések szerint ő igyekezett visszafogni Rooseveltnél attól, hogy túlzott engedményeket tegyen Sztálinnak. Közép-Kelet Európára sorscsapás, hogy ebben nem járhatott több sikerrel.

Tisztánlátását és realpolitikusi érényeit dicséri, hogy a kommunizmus szenvedélyes ellenkezőjeként a náci fasizmus leverése érdekében kiáll és mindvégig kitart a Szovjetunióval való szövetség mellett, a győzelmet követően viszont az 1946. márciusi híres beszédében már a szovjet világhatalmi törekvések ellen mozgósít. Sztálin halála után arra igyekezett rávenni az amerikai vezetést, sajnos sikertelenül, hogy törjék meg a hidegháborút és kínáljanak a szovjeteknek gazdasági segítséget az enyhülésért cserében.

1951-ben még egyszer miniszterelnök. Utolsó éveiben sokan a legnagyobb élő angol embernek tartották.

Osman Péter

*A műszaki életet két embertípus uralja:
Az egyik ért ahhoz, amit nem irányít,
a másik pedig irányítja azt, amihez nem ért.*

¹ Érdemben ipari és kereskedelmi minisztérium.